

УДК 9(063)
ББК 63я431
К 21

*Рекомендовано вченою радою історичного факультету
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 3 від 19 березня 2010 р.)*

Редакційна колегія:

канд. іст. наук, доцент
канд. іст. наук, доцент
канд. іст. наук, доцент
канд. іст. наук, доцент
доктор іст. наук, професор
канд. іст. наук, професор
канд. іст. наук, доцент
канд. іст. наук, доцент
доктор іст. наук, професор
канд. іст. наук, професор
канд. іст. наук, доцент
канд. іст. наук, доцент
доктор іст. наук, професор
канд. іст. наук, доцент
канд. іст. наук, доцент
канд. іст. наук, доцент
канд. іст. наук, доцент
канд. іст. наук, доцент

Д. В. Миколенко (головний редактор)
К. Ю. Бардола
М. З. Бердута
Ю. В. Буйнов
Ю. П. Волосник
В. М. Духопельніков
Д. В. Журавльов
В. Ю. Івашенко
О. Д. Каплін
С. М. Куделько
В. О. Куліков
С. Д. Литовченко
С. О. Наумов
О. Г. Павлова
О. А. Ручинська
О. Л. Рябченко
С. Ю. Страшнюк
О. І. Тумаков

Адреса редакційної колегії:

Україна, 61077, м. Харків, пл. Свободи, 4, Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна, історичний факультет
Тел.: (057) 707-52-42; факс (057) 702-03-79
E-mail: istfakkhnu@gmail.com; web: <http://www-history.univer.kharkov.ua/>

**Каразінські читання (історичні науки): Тези доповідей 63-ї міжнародної
наукової конференції (м. Харків, 23 квітня 2010 р.). – Х.: ХНУ
імені В. Н. Каразіна, 2010. – 388 с.**

Збірник складається з тез доповідей 63-ї міжнародної конференції молодих учених
«Каразінські читання. Тематика статей репрезентує широкий тематичний спектр
проблем, які набули актуальності в сучасній історичній науці.

Тексти подаються в авторській редакції

ISBN 978-966-623-651-0

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2010

В цілому листування К. Харламповича з керівним складом ВУАН, не в останню чергу представляє й великий спектр наукових контактів академіка з іншими українськими вченими, чий прізвища неодноразово згадуються на сторінках цих листів. Незважаючи на виявлену та частково опубліковану епістолярну спадщину К. В. Харламповича, вона не є всеохоплюючою і передбачає нові відкриття та розширення наших знань з біографії та діяльності цього вченого.

Роль половецьких статуй як степових орієнтирів

Аліна Мельникова

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

E-mail: lastivka.19@mail.ru

Половецькі статуї мали, безперечно, важливе культове значення. Встановлювати їх могли лише у місцях, де виникали більш чи менш постійні половецькі зимовища і прокладалися степові дороги, які сполучали окремі вежі (кочовища), на що вказує С. О. Плетньова. Таким чином, вивчення місцезнаходження статуй може дати інформацію щодо місць постійного кочування половецьких орд. На жаль, ще у XIX ст. більшість статуй була перевезена зі своїх місць у маєтки поміщиків, використовувалася селянами для господарських потреб, тому локалізувати їх досить важко.

У своєму дослідженні автор використовує ретроспективний та картографічний методи. Важлива інформація щодо проходження давніх шляхів була отримана з «Книги Большому Чертежу» відомої пам'ятки XVII ст., щодо локалізації статуй у XIX – на початку XX ст. – з праці Д. І. Багалія «Объяснительный текст к Археологической карте Харьковской губернии», підготованої до XII Археологічного з'їзду, М. В. Сібільова «Старовинності Ізюмщини» та ін. праць.

У результаті проведеної роботи були отримані цікаві результати. Статуї значною мірою локалізуються на стародавньому Муравському шляху, який проходив з півночі на південь через басейни рік Грайворонка, Братениця, Уди, Мерефа, Мжа, Водолага, Берека, Сухий Торець та ін. Якщо з'єднати місця знахідок статуй, то отримуємо лінію, яка проходить з півночі на південь, огинаючи м. Харків, і далі уздовж Сіверського Дінця аж на територію сучасної Донецької обл.

Відгалуження шляху спостерігається від с. Різдяне Валківського району і далі уздовж р. Орчик на територію сучасної Полтавської обл.

Значна кількість статуй локалізується уздовж р. Берека. Це знахідки поблизу сіл Охоче Нововодолазького району, Красиве Первомайського району, Миролюбівка Лозівського району, Мечебилове, Стара Семенівка, Червоний Лиман, Велика Камишеваха Барвінківського району. Це свідчення того, що в давні часи уздовж даної річки проходив важливий шлях.

Значна кількість знахідок статуй локалізується поблизу м. Ізюм. На території самого міста, на місці сучасного с. Піски теж у XIX ст. була зафіксована статуя. Усе це говорить на користь того, що у половецький час,

як і пізніше, поблизу м. Ізюм функціонувала важлива переправа через р. Сіверський Дінець, про що свідчать і автори «Книги Большому Чертежу».

Проте на Ізюмському шляху, який проходив далі на північ уздовж р. Оскол, половецьких статуй не зафіксовано. Натомість вони локалізуються уздовж р. Сіверський Дінець, до самого Чугуїва. Це може бути підтвердженням гіпотези, що на місці сучасного Чугуїва колись існувала половецька вежа.

Таким чином, під час проведеного дослідження були отримані дуже цікаві результати, які заслуговують на увагу і потребують подальшого опрацювання.

Українські аспекти діяльності IV Державної Думи Російської імперії у роки Першої світової війни

Володимир Милько

Інститут історії України НАН України

E-mail: Mylko_v@ukr.net

Сучасний стан розвитку історичної науки характеризується зростанням кількості досліджень з проблем української національної історії, вільної від ідеологічної заангажованості, чільне місце серед яких займають праці, присвячені розвитку українського національного руху початку ХХ ст. Враховуючи те, що ключ до розуміння причин розгортання визвольних змагань 1917–1921 рр., визначення внутрішніх та зовнішніх факторів, що взагалі уможливили їх як історичне явище криється у аналізі розвитку українського національного руху на попередніх етапах, висвітлення українських аспектів роботи IV Державної Думи Російської імперії у роки Першої світової війни є особливо актуальним. Наукове дослідження визначеної проблематики дозволяє також провести конкретні історичні паралелі з сучасними державотворчими і національними процесами та з'ясувати вплив діяльності сучасних державних органів влади України на культурно-освітній та етнічний розвиток української нації.

Отже, метою дослідження є аналіз діяльності IV Державної Думи Російської імперії у роки Першої світової війни крізь призму висвітлення українських аспектів її роботи та характеристики ставлення парламентарів до проблеми національно-державного самовизначення України (у тому числі і окупованої російськими військами Галичини та Буковини).

Наукова новизна пропонованого дослідження полягає у комплексній характеристиці українських аспектів діяльності IV Державної Думи у роки Першої світової війни в контексті розгортання національного руху та на основі ґрунтовного аналізу залучених опублікованих та архівних джерел з урахуванням існуючих історіографічних розробок.

Методологія дослідження полягає у дотриманні принципів об'єктивності та історизму, системного аналізу та узагальнення, історичного плюралізму, системності та багатофакторності положеннями та принципами, що спираються на досягнення історичної науки.